

Kronik

oktober - december 1992

To verdener mødtes : Europa • Amerika

Udstilling 9. oktober - 30. december 1992. Det kongelige Bibliotek Slotsholmen

I 1492 kom Columbus til Amerika. I anledning af, at det nu er 500 år siden, arrangerede Det kongelige Bibliotek en udstilling, der viste et udvalg af, hvad biblioteket rummer til belysning af emnet: Europæernes møde med det indianske Amerika.

Uden at ville gå ind på diskussionen om, hvem der opdagede hvad, og hvem der var skurke eller helte, brugtes 500-året for Columbus' rejse som anledning til at præsentere en række originale kort, billeder og håndskrifter. F.eks. vises *Ptolemæus' berømte verdenskort* fra 1482, og af håndskrifter vist en af Det kongelige Biblioteks kosteligste skatte, den helt enestående peruvianske *Inka-kronike* af Felipe Guaman Poma de Ayala fra begyndelsen af 1600-tallet. Hertil kommer bøger fra Columbus' egen tid og frem til første halvdel af 1700-tallet, samt nogle af bibliotekets mange facsimileudgaver af unikke håndskrifter m.v. fra andre bibliotekers samlinger.

Columbus' rejser i slutningen af 1400-tallet og de mange senere opdagelsesrejsende og kolonister, der fulgte efter i 1500-tallet, fik en altafgørende betydning for den indfødte befolkning. Mødet med europæerne skabte en befolkningsnedgang af enorme dimensioner, først og fremmest forårsaget af de medbragte sygdomme.

Højkulturerne i Mexico og Peru blev underlagt kolonimagten, men lever trods alt videre i dag i ny skikkelse, mens den indfødte indianske befolkning i Karibien allerede i slutningen af 1500-tallet praktisk taget var udryddet.

For europæerne kom mødet til at betyde nye økonomiske muligheder, der straks blev udnyttet, nye mål for grundlæggelse af kolonier, udbredelsen af den kristne tro og kendskab til andre kulturer og et hidtil ukendt plante- og dyreliv.

Udstillingen var redigeret af forskningsbibliotekarerne Henrik Dupont og Eva Krener med bistand af forskningsbibliotekar, seniorforsker Harald Ilsøe. - Ved åbningen talte docent, dr. phil. Niels Fock; talen bringes side 23-27.

Den ottekantede montre i Forhallen på Slotsholmen

... indeholdt i 4. kvartal af 1992 en udstilling arrangeret af dr. phil. Erik Dal i anledning af Det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs 250 års jubilæum; en udstilling i anledning af komponisten Pelle Gudmundsen-Holmgrens 60 års dag, arrangeret af komponisten selv og overassistent Susanne Thorbek; juleudstillingen viste en række danske julepublikationer fra slutningen af forrige århundrede og begyndelsen af dette, bl.a. den sjældne førsteudgave af Peters Jul.

Seminar om automatisk retro-konvertering i København

I dagene 10. og 11. december blev der på Det kongelige Bibliotek i København afholdt et internationalt seminar, støttet af NORDINFO, hvor erfaringer med automatisk konvertering af ældre kataloger blev fremlagt og diskuteret. Seminaret var arrangeret for at imødekomme den store interesse, som Det kongelige Biblioteks automatiserede retro-projekt har vakt på større biblioteker såvel i Norden som i resten af Europa.

Ud over 10 deltagere fra Det kongelige Bibliotek deltog 48 personer, hvoraf 9 fra Danmark, 7 fra Norge, 5 fra Sverige og 3 fra Finland. De øvrige 24 deltagere kom fra UK og Irland, Tyskland, Frankrig, Belgien, Nederlandene, Italien, Spanien og Slovenien.

Gunilla Jonsson (KB, Stockholm) udpegede i sin indledende forelæsning de væsentligste perspektiver i automatiseret retro-konvertering. Michael Smethurst (BL, London) præsenterede CERL-projektet - en fælles database for tryk før 1830 -, der sætter retrokonvertering ind i en europæisk samarbejds-

sammenhæng, og Esko Häkli (UB Helsingfors) berettede om de banebrydende finske forsøg med automatisering af rutiner i retrokonvertering.

Beskrivelsen af Det kongelige Biblioteks retro-konvertering blev leveret af Ivan Boserup, Lisbet Holtse, Morten Rønne og Karl Krarup (alle Det kongelige Bibliotek); desuden gav Sajid Qureshi (HWP a/s Taastrup) en teknisk redegørelse for scanning og OCR. Ordstyrer for seminaret var Annika Salomonsen (KB, København).

Hovedvægten ved seminaret var lagt på at formidle en solid forståelse af den konkrete strategi, der er anvendt på Det kongelige Bibliotek, hvorved 300.000 kort fra bibliotekets Nyere udenlandske samling er blevet konverteret og indlagt i bibliotekets edb-system REX på mindre end et år. For at alle spørgsmål kunne blive besvaret så fyldestgørende som muligt, deltog også repræsentanter for de firmaer, som har leveret maskinel eller andre ydelser til projektet. Den strategi for retro-konvertering, biblioteket har udviklet, er stærkt fase-opdelt og semi-industriel, og de enkelte faser blev gennemgået i detaljer og demonstreret én efter én: kort-scanning med automatisk kort-fadning; OCR; batchrettelse af standard OCR-fejl; ekstern korrekturlæsning; automatisk MARC-formatering; interaktiv tilretning af poster, der ikke lader sig automatisk formatere; oplægning i REX-systemet; opdatering med udlånsdata. Der blev lagt særlig vægt på at vise, hvorledes Det kongelige Biblioteks program til MARC-konvertering, der kan tilpasses alt efter udseende af de oprindelige data, udgør kernen i den samlede, flerårige plan, der er lagt for konvertering af alle bibliotekets kataloger.

Seminarets første dag var helliget "teorien", mens der på anden dagen var mulighed for "praksis": 2 fuldstændige arbejdsstationer var stillet op, og interessen for at afprøve dem var overvældende. I tilslutning til demonstrationen af scanning og automatisk MARC-konvertering gav en af de udenlandske deltagere, dr. Jaime Sarabia (Universidad Complutense, Madrid) en detaljeret redegørelse for et af ham udviklet MARC-konverteringsprogram, der rummede interessante forskelle fra Det kongelige Biblioteks program.

Inden man gik over til den afsluttende, praksis-orienterede del af seminaret, der kom til at strække sig langt ud over den planlagte ramme for dagens arbejde, var der blevet redegjort for bibliotekets strategi med hensyn til videre formidling af dets konverteringsprogram og know-how: programmet stilles til rådighed på non-profit basis for andre biblioteker, og

konsulentvirksomhed stilles til rådighed enten af Det kongelige Bibliotek eller af HWP a/s efter aftale og efter gældende tariffer. En diskette med en demoversion af konverteringsprogrammet blev uddelt til alle interesserede.

For det hold, der har arbejdet med retro-konvertering på Det kongelige Bibliotek, var konfrontationen med de øvrige deltageres egne erfaringer og forventninger særdeles udbytterig. Deltagerne fik ved selvsyn bekræftet, at MARC-konvertering af mere eller mindre uformateret tekst er mulig, og at OCR af katalogkort - som alternativ til manuel afskrivning ikke er umulig, hvis kortene er lige så pæne som Det kongelige Biblioteks.

En "overset" salme- og sangskat: Franckenau's samling

G. E. von Franckenau kom som 20 årig i 1696 til København fra Heidelberg med en juridisk og filologisk uddannelse bag sig. Han blev ansat i det kgl. Kancelli, udsendt som legationssekretær til bl.a. Madrid og Wien, og i 1733 udnævnt til justitsråd. Mens von Franckenau opholdt sig i udlandet foretog han forskellige studier både indenfor jura og humaniora. Desværre er en del af disse gået til, da Christiansborg brændte i 1794. Men heldigvis eksisterer andre resultater af von Franckenau's ihærdige studier stadig. Formentlig på opfordring af prinsesse Sophie Hedvig begyndte han en indsamling af fortrinsvis tyske, men også danske åndelige sange samt tilsvarende melodibøger dels trykte dels håndskrevne. Ved sin død testamenterede han samlingen til prinsessen, som senere overlod den til Universitetsbiblioteket. Samlingen nævntes kort i 1817 i nogle skrifter. Først i 1878 omtaltes den mere udførligt af en F.F.W. Fischer. Iflg. ham var Franckenau's samling på 300 bind, og indeholdt 33.712 alfabetisk ordnede sange. Han skrev videre, at samlingen aldrig var blevet gennemgået, dels p.g.a. den enorme størrelse, dels fordi den befandt sig på et så afsides liggende sted. I 1943 fandt den tyske Dr. Kramer samlingen og registrerede ved den lejlighed 242 bind med 13.200 salmer og sange. Disse 242 bind, der idag fylder 7 reolmeter, er nu blevet accessioneret i Håndskriftafdelingen, men fysisk befinder de sig lige nu i Det kongelige Bibliotek Fiolstrædes magasinkælder, indtil de nye magasintilbygninger står færdige. Samlingen spænder over åndelige sange og folkeviser fra begyndelsen af 1500 tallet indtil år 1733, skrevet af såvel kendte som ukendte mænd og kvinder, katolikker, protestanter og tvivlere. Særlig interessante er de 11 bind,

der indeholder en smukt skrevet nodesamling på næsten 7000 melodier. Muligvis er noderne den vigtigste del af den Franckenauske samling, og de er aldrig blevet undersøgt til bunds, hverken kunstnerisk eller videnskabeligt. Derfor kunne man tænke sig, at der her ligger en spændende opgave og venter på en musikhistorisk forsker.

Iben Hermann, Håndskriftafdelingen

Erhvervelser

De Boghistoriske Samlinger

Boghistorisk Studiesamling har med støtte fra Nyholms legat erhvervet Tacitus: Opera. Leyden, Elzevier, 1640. Bogen er trykt hos det kendte hollandske bogtrykkerfirma Elzevier, der var grundlagt i 1593. Bogen er indbundet i begyndelsen af 1700-tallet i rød maroquin med rig rygforgyldning for et medlem af de Laborde Monpezat-familien, hvis våbenskjold i guldtryk pryder begge bindsider. Bogen har senere tilhørt den franske statsmand Honoré-Gabriel Riquetti de Mirabeau (1749-91). Bindet menes at være udført af den fremtrædende franske bogbinder Jacques-Antoine Derome (1696-1760). Det kongelige Bibliotek har ikke hidtil i sine samlinger haft et bind, der kunne tilskrives denne betydelige franske bogbinder, medens biblioteket råder over tre bind udført af hans søn, Nicolas-Denis Derome.

Danske Afdeling

Simon Andersen: Solemnitati Nuptiarum ... M. Gaspari Erasmi Brochmand, ... et ... Siliae Antonii Balchenburgii ... Offert ad qualemcumq grati animi declarationem Simon Andreæ F. Coldingius. Kbh. Henrik Waldkirch: 1611, 23. Jun. Et latinsk bryllupsdigt til Jesper Brochmand, Sjællands biskop fra 1639 til sin død 1652. Digtet findes ikke i Bibliotheca Danica.

Håndskriftafdelingen

Håndskriftafdelingen har i perioden bl.a. erhvervet:

Jan Steenbergs samlinger til Fredensborgs historie.

Amanda Nilssons efterladte papirer.

Aksel Sandemoses breve til Hans Helge Jensen.

Jeppe Aakjærs breve til historikeren Christian Petresch-Christensen.

Paul Hammerichs efterladte papirer.

Michael Strunges efterladte papirer.

Tage Skou-Hansens manuskripter og breve.

Carlo M. Pedersens efterladte papirer.

Dansk Lokalbibliografis bestyrelsespapirer 1969-1990.

To synodalier fra 1629 og 1590 - 1621.

I øvrigt har afdelingen erhvervet en række andre samlinger og enkelte manuskripter af f.eks. Georg Brandes, E.O. Brusendorff, Betty Crone, Peter Freuchen, Uffe Grosen, Harald Holst, Johannes Jørgensen, Finn Methling, Ebbe Thestrup Pedersen, Birgitte Possing, Sv. Aage Rasmussen, Jørgen Schultz og Soya.

Opmærksomheden henledes på, at nogle af nyerhvervelserne af forskellige årsager må holdes utilgængelige indtil videre.

Kort- og Billedafdelingen

En samling cirkusplakater m.v. samlet af Anders Enevig modtaget som gave fra Børge Jensens Cirkuslegat.

Et album: Erindringer fra Heidelberg Mikkelsdag 1840-Mikkelsdag 1842. E. Lehmann. Albummet, der indeholder 68 silhouetter af danske, slesvig-holstenske og tyske studenter ved Heidelberg Universitet, har tilhørt amtsforvalter Eduard Adolph Emilius Lehmann (1821-1887). Gave fra Jens Kruse Pedersen.

Berlingske Tidendes historiske negativarkiv, ca. 1915- ca. 1950, med tilhørende kartotek. Samlingen er p.t. ikke tilgængelig. Gave fra Berlingske Tidende.

En samling luftfoto over Danmark i perioden 1985-1988 i målestokforholdet 1:25.000. Ca. 16.000 billeder med tilhørende negativer omfattende optagelser fra hele landet. Afdelingen vil fremover få tilbudt lignende optagelser, når nyoptagelser finder sted. Samlingen er p.t. ikke tilgængelig. Gave fra Flyvertaktisk Kommando, der har foretaget optagelserne.

Fotogruppen Alternativs udstilling: Fotografiske selvportrætter, med 78 portrætter af fotografer.

Der er i perioden endvidere erhvervet fotografier taget af bl.a.: Sherman

Adams, Pia Arke, Niels Dejgaard, Josephine Ernst, Mads Gandrup, Ole Henning Hansen, Søren Janns, Johnny Jensen, Jette Lykke Jensen, Erling Lykke Jeppesen, Rasmus Mogensen, Emil Schildt, Erik Steffensen.

Universitetsbiblioteksafdelingen

Universitetsbiblioteksafdelingen har via Romansk Institut, Københavns Universitet, modtaget en stor samling spansk litteratur fra bl.a. mellemkrigstiden fra mag.art. Kirsten Schottländers bo. Samlingen er endnu ikke registreret i bibliotekets kataloger.

Venezuelas ambassadør overrakte forskningsbibliotekar Eva Krener, som repræsentant for Universitetsbiblioteksafdelingen, en udgave af Andres Bellos samlede værker i 27 bind, ved en reception i Udenrigsministeriet 9. november 1992. Andres Bello (1781-1865) er en af Venezuelas store kulturpersonligheder. Han grundlagde Chiles universitet. Hans samlede værker indeholder bl.a. hans skrifter om sprog, litteratur og international ret.

Besøg

I okt. 1992 havde Kortsamlingen besøg af den tyske forsker Jürgen Espenhorst, som arbejder på en bibliografi over tyske "Handatlanten" fra 1800 til 1945. Han undersøgte Det kongelige Biblioteks bestand og fandt en hel del interessante eksempler, som ikke tidligere er nævnt i litteraturen.

17. okt. 1992 besøgte biblioteket af Patricia Glass Schumann, President, Neal-Schumann Publishers Inc., New York, past President of the American Library Association.

29. okt. 1992 besøgte Albertslund Kommunes Kulturudvalg Det kongelige Bibliotek. Man havde specielt ønsket at besøge Kortsamlingen for at se kort over Vestegnen.

10. nov. 1992 besøg af Daniel J. Boorstin, fhv. Librarian of Congress og den amerikanske kulturattaché Honora Rankine-Galloway. Daniel J. Boorstins bog *The Discoverers* udkom i november 1992 på dansk: *De gjorde Verden større* på Politikens Forlag.

10. dec. 1992 aflagde Arkivforeningen besøg i Håndskriftafdelingen, som havde arrangeret en forevisning af udvalgte manuskripter og en rundvisning for medlemmerne.

10.-11. dec.1992 besøgte Michael Smethurst, General Director, British Library, Det kongelige Bibliotek.

11.-12. dec. besøgte Dr. F.G. Kaltwasser, Generaldirektor, Bayrische Staatsbibliothek, München, Det kongelige Bibliotek.

14.-15. dec. 1992 Director and Managing Consultant Jack Brown fra firmaet Brakeley, John Pricee Ltd.

Bidrag til udstillinger

C.C.L.Hirschfeld-udstilling på Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek, Kiel, okt.- nov. 1992. Lån fra Danske Afdeling.

Historiske Danske Søkort, Orlogsmuseet. Lån fra Håndskriftafdelingen, Kortsamlingen.

Bibelen på dansk, i Skt. Nikolai Kirke, København, nov. 1992. Lån fra Danske Afdeling.

Det danske Bibelselskabs udstilling på Rundetårn, nov.-dec. 1992. Lån fra Danske Afdeling, Håndskriftafdelingen, Kort- og Billedafdelingen.

Liva Weel-udstilling på Gladsaxe Hovedbibliotek. Lån fra Kort- og Billedafdelingen.

Æresborgere i Odense, H.C. Andersens Hus. Lån fra Kort- og Billedafdelingen.

Karen Blixen-Museet, plancheudstilling. Lån fra Kort- og Billedafdelingen.

Juleudstilling på Kulturhistorisk Museum, Randers, dec. 1992. Lån fra Danske Afdeling.

Viking og Hvidekrist. Norden og Europa 800-1200, Nationalmuseet, dec. 1992-marts 1993. Lån fra Danske Afdeling, Håndskriftafdelingen.

Personalia

Førstebibliotekar Steen Bille Larsen holdt 21. okt. 1992 årgangsforelæsning på Danmarks Biblioteksskole: *Mål og ressourcestyling i forskningsbiblioteket*.

Forskningsbibliotekar Jesper Düring Jørgensen deltog 31. okt. 1992 i et møde på Hald Hovedgaard sammen med repræsentanter fra *Arkiv for Ny*

Litteratur, Danmarks Biblioteksforening og Dansk Forfatterforening med henblik på sikring og ordning af arkivet fra Forlaget Arena, Arkiv for Ny Litteratur; deltog 5. nov. 1992 i et symposium over danskfagets forskningsmæssige status og udvikling, organiseret af Statens Humanistiske Forskningsråd i Eigtveds Pakhus.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen deltog 5.-6. okt. 1992 i konference på Nyborg Strand for kredsen af statslige direktører, amtskommunal-direktører og kommunaldirektører, arrangeret af Danmarks Forvaltningshøjskole; deltog 9. okt. og 2. dec. 1992 i møder angående København som Kulturbby '96 på færgeren Kronborg; deltog 11.-14. okt. 1992 i Conference of European National Librarians (CENL) 6. årskonference i Wien; deltog 27.-28. okt. 1992 i Statens Bibliotekstjenestes 3. Biblioteksledermøde i Herning; deltog 9. nov. 1992 i Nordiske Rådgivningskomité for IFLA's ALP Core Programme i Uppsala; deltog 13. nov. 1992 i Det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs 250 års jubilæum; deltog 14.-16. nov. 1992 i IFLA's Professional Board's møde i Haag som repræsentant for Division I: General Research Libraries; udnævnt til formand for det af DANDOK dec. 1992 nedsatte Udvalg vedrørende Dokumentation og Registrering af humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning.

Førstebibliotekar Karl Krarup deltog 2. dec. 1992 i møde om SØS-projektet i Kulturministeriet; deltog 10.-11. dec. 1992 i Det kongelige Biblioteks internationale Seminar om scanning og formatering, finansieret af NORD-INFO med et oplæg: Integrating the Conversion Project in the Library and Transfer og Know-how.

Forskningsbibliotekar Bent Lerbæk Pedersen besøgte 29. nov.- 6. dec. 1992 på en studierejse til London, Oxford og Cambridge Oriental and India Office Collections i British Library, The Great Britain China Centre, Victoria and Albert Museum, Oriental Department i Bodleian Library i Oxford, Chinese Collection i Cambridge University Library, Chinese Section i School of Oriental and African Studies (SOAS), The British Museum og The Royal Academy of Art.

Assistent Ib Norel kunne 1. okt. 1992 fejre sit 25 års jubilæum som ansat ved Det kongelige Bibliotek, udstationeret ved Nordisk Institut for Asienforskning (NIAS).

Overarkivar Birgitte Possing var 4.-6. dec. 1992 inviteret til at holde et foredrag på University of Liverpool af det engelske History of Education Society.

Fg. afdelingsleder, forskningsbibliotekar Stig T. Rasmussen deltog

22.-25. okt. 1992 i *Nordisk Selskab for Mellemøstenstudiers (NSM's) 2. konference*, der afholdtes på Københavns Universitet Amager; indvalgte 24. okt. 1992 i NSM's bestyrelse.

Førstebibliotekar Annika Salomonsen deltog 9.-10. juli 1992 i Frankfurt og 9. okt. 1992 i Madrid i møde om *EF samarbejde om CD-ROM for nationalbiblioteker*, og fortalte om arbejdet med specifikationen af en fælles brugergrænseflade for nationalbibliografiske data på CD-ROM.

Assistent Bruno Svindborg holdt på seminaret *Kilder til dansk historie på edb* på Københavns Universitet den 28.-30. okt. 1992 forelæsningen *Edb-registrering af personarkiver og andre papirer*.

Assistent Boris Weil deltog 21.-22. sept. 1992 i konference om *Ruslands Økologiske Krise* i Odense.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen og Karl Krarup, kontorchef Pierre Bigandt og bibliotekskonsulent Charlotte Rohde deltog 2. okt. 1992 i møde i Kulturministeriet om *Det kongelige Biblioteks Strategiske Planlægning*.

Afdelingsbibliotekar Hanne Lund, bibliotekar Marianne Olander og assistent Christina Mortensen deltog 5.-6. okt. 1992 i *Nordisk Fjernlånskonference* i Oslo.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen og Karl Krarup deltog 20. okt. 1992 i møde med *direktionen for Dansk BiblioteksCenter*.

Afdelingsbibliotekar Esther Skaarup og bibliotekar Connie Juul Jeppesen deltog 20.-23. okt. 1992 i det 18. møde for *ledere af ISDS-centre i Athen*.

Bibliotekarerne Helena Eimert og Lene Knudsen deltog 29. okt. 1992 i *EURO-DOK, Danmark (Sammenslutningen af europæiske dokumentationscentre i Danmark)* generalforsamling på Det kongelige Bibliotek.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, bibliotekskonsulent Marianne Alenius og afdelingsbibliotekar Anne Marie Smith deltog 30. okt. - 1. nov. 1992 i *Den litterære Institutions 8. arbejdsseminar* på Hald Hovedgaard.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, forskningsbibliotekar Erik Petersen og bibliotekskonsulent Marianne Alenius deltog 1.-3. nov. 1992 i symposium på Fridhemsborg ved Malmö *Den tryckta boken som kulturskapare*, arrangeret af Einar Hansens Forskningsfond.

Førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen og Karl Krarup, afdelingsbibliotekarerne Jette Hagen og Anne Marie Smith, bibliotekar Gurli Jacobsen, overassistenterne Jytte Christensen og Kirsten Wulff og assistent Sten Tulinius deltog 10.-11. nov. 1992 i FMDF-internatmøde på Nyborg Strand med emnet: *Kvalitet - hvad er det?*

Førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen og Karl Krarup deltog 24. nov. 1992 i DANBIB-møde for biblioteksledere med emnet DANBIB: *Mål og opgaver*, arrangeret af Sammenslutningen af Danmarks Forskningsbiblioteker (SDF), på Det kongelige Bibliotek. Karl Krarup med et oplæg: *DANBIB og de store forskningsbiblioteker*.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen, Ivan Boserup, Karl Krarup og Annika Salomonsen deltog 10.-11. dec. 1992 i NORDINFO-seminaret *Automated Conversion of Library Catalogues: Scanning and Formatting at The Royal Library, Copenhagen, 1991-92* på Det kongelige Bibliotek.